

Artıq uzun müddədir ki, Ermənistan anti-Azərbaycan təbliğatı çərçivəsində ölkəmizdə ermənilərə qarşı nifrətin aşılmasını iddia edir. Bu kontekstdə onların istifadə etdikləri əsas arqumentlərdən biri də guya Azərbaycanda ermənilərə qarşı nifrət məktəb dərslərləri vasitəsilə aşılır.

Baxmayaraq ki, bu iddianın əsassız olduğunu sübut etmək hazırkı yazıda məqsəd kimi qoyulmamışdır, ermənilərin Azərbaycana olan iradları Ermənistanın özündə, xüsusilə də bu ölkənin orta məktəblərində Azərbaycan və azərbaycanlılara qarşı nə kimi münasibətin aşılmasını öyrənməyə əlavə fürsət verir. Bu mənada, öz gözündə tiri görməyib özgə gözündə tük axtaran Ermənistanın orta məktəblərində tarix fənninin tədrisinə baxmaq kifayət edər.

Bu sahədə araşdırmaların aparılması üçün faktoloji material kimi tarix fənni dərslərlərindən istifadə oluna bilər. Bununla bağlı, ilk öncə qeyd olunmalıdır ki, Ermənistanda orta məktəb dərslərləri və müəllimlər üçün əyani vəsaitlərin hazırlanmış tədris müəssisələrində yayılması Ermənistanın Təhsil Nazirliyi (hal-hazırda Təhsil, Elm, Mədəniyyət və İdman Nazirliyi adlanır) tərəfindən təşkil olunur. Ermənistanın Təhsil haqqında Qanununa əsasən Təhsil Nazirliyi orta məktəblər üçün nəzərdə tutulan dərslərlərin siyahısını təsdiq edir. Siyahı isə Təhsil Nazirliyinin müvafiq institutu tərəfindən tərtib olunur. Məsələn, qeyd edək ki, internetdə Ermənistanın təhsil nazirinin N 799-A/2 nömrəli 20.07.2017 tarixli əmri ilə təsdiq olunmuş siyahını tapmaq olar. Belə siyahılar ondan xəbər verir ki, dərslərlər və onların məzmunu rəsmi dövlət strukturu ilə rəziləşdirildiyi üçün ən azından Ermənistanın rəsmi siyasi mövqeyini və ideologiyasını əks etdirir.

Hafiz QASIMOV, tarix müəllimi

Məlum olduğu kimi ermənilərin Cənubi Qafqaza, o cümlədən tarixi Azərbaycan torpaqlarına kütləvi şəkildə köçürülməsi ilə azərbaycanlıların öz ərazilərindən sıxışdırılması, qovulması və bu ərazilərimizin hissə-hissə itirilməsinə, eləcə də Ermənistan Respublikasının Azərbaycan Respublikasına qarşı təcavüzünə səbəb olaraq xalqımızı ağır müsibətlərə düşürmüşdür. Bu hadisələr XIX əsrin əvvəllərində, yəni 1813-ci il Gülistan müqaviləsi və 1828-ci il Türkmənçay müqaviləsinin imzalanmasından sonra başlamışdır. Bu dövr isə Ermənistan orta məktəblərində əsasən 8 və 9-cu sinif tarix dərslərlərində əks olunmuşdur. Buna görə də yuxarıda göstərilmiş əmri ilə təsdiq olunmuş 8-ci və 9-cu sinif tarix dərslərlərinin Azərbaycanla qarşı münasibətdə nədən bəhs etdiyini aydınlaşdırmaq xüsusi maraq kəşb edir.

8-ci sinif Erməni tarixi (Aşot Melkonyan, Aram Simonyan, Aram Nazaryan, Akob Muradyan, Yerevan, Zəngak nəşriyyatı 2013-cü il) XVII əsrin ortaları-1918-ci ilin maymadək dövrü əhatə edir.

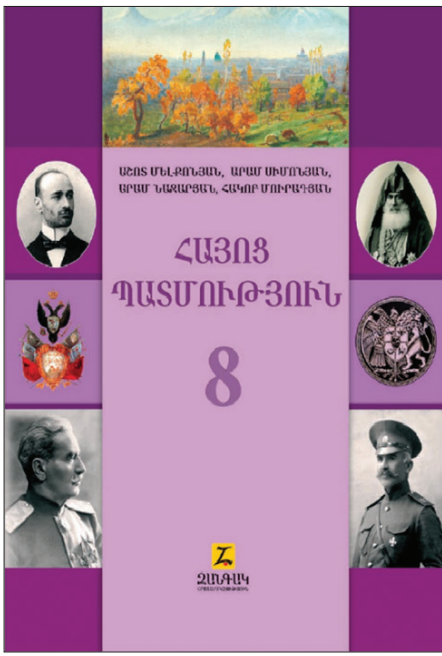
9-cu sinif Erməni tarixi (Vladimir Barxudaryan, Ararat Hakobyan, Hamlet Harutyunyan, Vladimir Ghazaxetsyan, Edvard Minasyan, Edvard Melkonyan, Manmar nəşriyyatı, 2014-cü il) 1918-ci ilin may ayı-2000-ci illəri əhatə edir.

Ümumiyyətlə, bu müəlliflərin hazırladıkları dərslərlər uzun illərdə ki, Ermənistanda geniş istifadə olunur. Bu dərslərlərin zaman-zaman təkrar nəşrinə baxmayaraq, məzmun baxımından ciddi dəyişikliklərə məruz qalmırlar.

Əlbəttə, erməni tərəfinin tarixi saxtalaşdırmaq və miflər yaratmaq sahəsində qeyri-adi istedadını nəzərə aldıqda hər iki kitabda tarixi uydurmalardan yer alması təəccüb doğurmur. Halbuki, tarixi həqiqətlərin gizlədilməsi və ya qəsdən təhrif edilməsi səbəbindən bu iki dərslərdə uyğunsuzluq və məntiqsizliyin yer alması qaçılmazdır. Bu kimi məsələlərin ayrı bir yazının mövzusu olduğunu bilərək, dərslərlərdəki aşağıdakı bir neçə məqama diqqəti yetirmək istədik:

8-ci sinif dərslərinin giriş hissəsində müəlliflər 17-ci əsrdə ermənilərin İran (qeyd: dərslərdə Səfəvilər dövləti sözü istifadə edilmir) və Osmanlı dövlətləri çərçivəsində yaşamaqları müsəlmanların əsarətində qalmaqları kimi dəyərləndirərək bundan yalnız xristianlar vasitəsilə çıxıb öz dövlətçiliklərini bərpa edə biləcəklərini izah edirlər. Bununla bağlı, "xristian Avropanın" yardımını almaq üçün İsrail Orinin fəaliyyətinə istinad edirlər. Ümumiyyətlə, dərslərdə digər hadisələrin təsviri, o cümlədən erməni kilsəsinin rolu barədə hissələr ermənilərin hələ məktəb dövründən xristian və müsəlman qarşılıqlı düşmənçiliyində böyüdüldüklərini nümayiş etdirir.

8-ci sinif dərsləri elə bir tərzdə tərtib olunub ki, sanki Cənubi Qafqazda XVII-XVIII əsrlərdə gedən proseslərdə tarixi Azərbaycan dövlətləri və onların azərbaycanlı əhalisi mövcud olmayıb. Kitabda Naxçıvan, Qarabağ və digər tarixi ərazilərimiz Şərqi Ermənistan adlandırılan ərazi kimi göstərilir. Qəsdən bu ərazilərdə yaşamış yerli əhalinin müasir azərbaycanlılarla bağlılığı unudulur. Azərbaycan sözü ümumiyyətlə təsadüf olunmur. 13-16-cı səhifələrdə 1720-ci illərdə Səfəvilər ilə Osmanlı imperiyaları arasında gedən müharibədə,

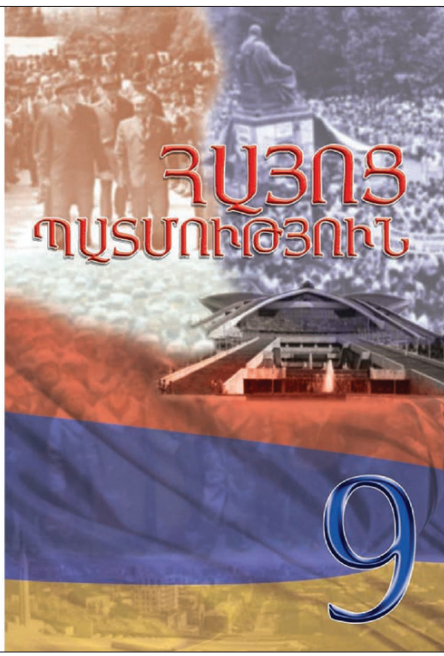

Osmanlı qoşunlarının 1724-cü ildə İrəvanı tutması, Qarabağa və Şuşaya hücumları ilə bağlı hadisələrin təsviri bu ərazilərin yalnız ermənilər tərəfindən məskunlaşdığı təsəvvürünün yaranmasına yönəlib. 29-cu səhifədə artıq Qarabağ xanlığına istinad edilir, lakin Şuşa tarixi erməni şəhəri adlandırılır, ermənilər tərəfindən məskunlaşdığı iddia olunur və bu tarixi şəhərimizdə azərbaycanlılara hər hansı bir formada istinad edilmir. Buna baxmayaraq, XIX əsrə aid hadisələrdə, konkret olaraq, məsələn, 1827-ci ildə Rusiya imperiyası tərəfindən İrəvanın işğalında erməni əsgərlərdən istifadə olunduğu və ermənilərin sevincinə səbəb olduğu göstərilir. Bu hadisənin guya buradan Şah Abbas dövründə "köçürülmüş" ermənilərin həmin ərazilərə qayıdışını təmin etdiyini və beləliklə Ermənistanda erməni demokratiya mənzərəsinin bərpa olunduğu izah edilir.

Tarixin belə təsviri oluması ermənilərin özlərini Cənubi Qafqazın bir çox ərazilərinin yeganə sahibi kimi görməsindən irəli gəlir. Təsədüfi deyil ki, 10-cu sinif "Erməni tarixi" dərslərində ermənilər "Erməni yaylasının yerli sahibləri və varisləridir" iddiası erməni tarixçilərinin bu "dünya görüşünü" daha aydın formada nümayiş etdirir ("Erməni tarixi" 10-cu sinif, Aşot Melkonyan, Hayk Avetisyan, Artak Movsisyan, Petros Hovhannisiyan, Eduard Danielyan. Zəngak 2014, səh. 26).

Azərbaycanlılar ifadəsi öləri olaraq ilk dəfə 1905-ci ildə "erməni-yerli müsəlmanlar (Qafqaz tatarları -indiki azərbaycanlılar) arasında münacişə" ifadəsilə 104-cü səhifədə daxil edilir. Burada 1905-1906-cı illərdə Bakı, İrəvan, Yelizavetpol (Gəncə) və Tiflis quberniyalarında azərbaycanlıların ermənilər tərəfindən qırılmasını oxuculara xatırlatmaq istədik (səbəbi bir qədər aşağıda).

Erməni milliyətçilərinin zaman-zaman terroru mübarizə üsulu seçməsi məlum məsələdir. Lakin 8-ci sinif dərslərində terrora bəraət qazandırılır və terror aktlarını törəndənlər bu mübarizənin qəhrəmanı kimi təqdim olunur. Məsələn, dərslərdə 1905-ci ilin azərbaycanlı-erməni toqquşmalarını yazdırmaq üçün göndərilmiş general Maqsud Əlixan-Avarksiyanın Daşnaksütyun partiyasının qərarı ilə Dro (Drastamat Martirosoviç Kanayan) və Kamo (Simon Arşakoviç Ter-Petrosyan) tərəfindən öldürülməsi (ailəsinin də olduğu ekipaja bomba atılır) xüsusilə vurğulanır. Burada xatırlatmaq zəruridir ki, Dro İkinci Dünya müharibəsi dövründə Vermaxtinin tərkibində Qaregin Njde ilə birlikdə Erməni legionunu yaratmışdır. Yeri gəlmişkən, digər faşist, xüsusilə 1918-ci ildə Zəngəzurda azərbaycanlılara qarşı qətləmlər törətmiş Qaregin Njde Osmanlı türklərinə qarşı "mübarizə" kontekstində qəhrəmanlaşdırılır

8-ci sinif dərsləri elə bir tərzdə tərtib olunub ki, sanki Cənubi Qafqazda XVII-XVIII əsrlərdə gedən proseslərdə tarixi Azərbaycan dövlətləri və onların azərbaycanlı əhalisi mövcud olmayıb. Kitabda Naxçıvan, Qarabağ və digər tarixi ərazilərimiz Şərqi Ermənistan adlandırılan ərazi kimi göstərilir.

29-cu səhifədə artıq Qarabağ xanlığına istinad edilir, lakin Şuşa tarixi erməni şəhəri adlandırılır, ermənilər tərəfindən məskunlaşdığı iddia olunur və bu tarixi şəhərimizdə azərbaycanlılara hər hansı bir formada istinad edilmir.

9-cu sinif tarix dərslərində Ermənistan ərazisində 1918-1920-ci illərdə azərbaycanlı əhalinin (türk-tatar sözüündən istifadə etməklə) iğtişələr törətməkdə ittiham edilərək onların mövcudluğu qeyri-ixtiyari surətdə etiraf olunur. Lakin azərbaycanlı əhali neqativ tonda təsvir edilir.

1988-ci və 1990-cı illərdə ermənilərin Azərbaycandan "deportasiya"ı haqqında danışılır (səh. 127-128). Dərslərdə bunun ardınca azərbaycanlıların Ermənistandan qovulmasına haqq qazandırılaraq bu proses "emiqrasiya" kimi qələmə verilir. Guya azərbaycanlılara emiqrasiya məqsədilə nəqliyyatla təminat, evlərini satmaq kimi imkanların yaradıldığı iddia olunur.

Həmin dərslərdə müəlliflər Xocalının işğalını əsaslandırmağa cəhd göstərirlər. (səh.169). Bu şəhərin işğalını Azərbaycan tərəfinin ilk ciddi məğlubiyyəti kimi qələmə verirlər, lakin azərbaycanlı mülki şəxslərin soyqırımını barədə heç nə demirlər. Ağdama aparan qondarma "dəhliz" barədə Ermənistanın məlum cəfəngiyyatını təkrarlayırlar. Həmin və ondan sonra gələn hissədə Şuşanın və Kəlbəcərin işğalının əhəmiyyətini təsvir edirlər. Fizuli, Cəbrayıl, Qubadlı, Horadiz və Zəngilan rayonlarımızı "azad" etməkləri, döyüşlərdə Monte Melkonyan kimi terrorçularının öldürülməsi və onların qəhrəmanlığından yazırlar (səh. 172-173).

Burada haşiyə çıxaraq qeyd etmək vacibdir ki, Ermənistan tərəfi öz dərslərində indiki Ermənistan ərazisində 1918-ci ildə yaşamış azərbaycanlı əhalinin Ermənistan hökumətinə qarşı "üşyanını" yazdırmağa haqq qazandırdıqları halda, Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ bölgəsində 1980-ci illərin sonu - 1990-cı illərin əvvəllərində zorakı erməni separatçılığına qarşı haqlı etirazını təcavüz və onların öz müqəddəratını təyin etmə hüququnun pozulması kimi qiymətləndirir. Bu isə bir daha Ermənistanın uzun müddətdir davam edən təcavüzkar siyasətini və bununla bağlı hiyləgər təbliğatını ifşa edir.

Həmin dərslərdə Ermənistanın və erməni milliyətçilərinin Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ bölgəsində 1980-ci illərin sonundan etibarən fəaliyyəti "Qarabağ Azadlıq Hərəkatı" kimi təsvir olunur (səh. 119). Sonra baş vermiş məlum hadisələr Ermənistanın hazırkı siyasi təbliğatı çərçivəsində təsvir edilir. 1988-ci və 1990-cı illərdə ermənilərin Azərbaycandan "deportasiya"ı haqqında danışılır (səh. 127-128). Dərslərdə bunun ardınca azərbaycanlıların Ermənistandan qovulmasına haqq qazandırılaraq bu proses "emiqrasiya" kimi qələmə verilir.

Guya azərbaycanlılara emiqrasiya məqsədilə nəqliyyatla təminat, evlərini satmaq kimi imkanların yaradıldığı iddia olunur. Həmin dərslərdə müəlliflər Xocalının işğalını əsaslandırmağa cəhd göstərirlər. (səh.169). Bu şəhərin işğalını Azərbaycan tərəfinin ilk ciddi məğlubiyyəti kimi qələmə verirlər, lakin azərbaycanlı mülki şəxslərin soyqırımını barədə heç nə demirlər. Ağdama aparan qondarma "dəhliz" barədə Ermənistanın məlum cəfəngiyyatını təkrarlayırlar. Həmin və ondan sonra gələn hissədə Şuşanın və Kəlbəcərin işğalının əhəmiyyətini təsvir edirlər. Fizuli, Cəbrayıl, Qubadlı, Horadiz və Zəngilan rayonlarımızı "azad" etməkləri, döyüşlərdə Monte Melkonyan kimi terrorçularının öldürülməsi və onların qəhrəmanlığından yazırlar (səh. 172-173).

Dərslərin Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin aktiv hərbi fəzasını təsvir edən hissəsi faktiki olaraq "Ermənistanın azad olunmuş hissəsində" ikinci erməni dövlətinin yaradılmasını əsas nəticə kimi təqdim edir. Bununla da növbəti dəfə orta sinif şagirdlərinə Azərbaycanın tarixi əraziləri Ermənistan ərazisi kimi təqdim olunur.

Göründüyü kimi, 9-cu sinif dərslərində digər dərslərdə olduğu kimi Ermənistan öz siyasi, ideoloji və təbliğat xəttini - guya ermənilər azərbaycanlıların tarixi ərazilərinin sahibidirlər - davam etdirir. Bunun ardınca Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi kontekstində Azərbaycan tərəfi "Dağlıq Qarabağ və Ermənistan" təcavüz etməkdə ittiham olunaraq azərbaycanlıların günahkar kimi göstərilir. Ümumilikdə, Ermənistanda tarix dərslərlərinin təhlili onu göstərir ki, bu kitablar azyaşlı ermənilərin şüuruna Azərbaycan xalqının öz tarixi ərazilərində yad olduğunu və bununla da həmin ərazilərdə yaşamaq hüququmuzun olmadığını yeridir. Ermənistan tərəfi azərbaycanlıların bu ərazilərdə yaşamaq hüququnu tapdalaqla əslində bizim mövcudluğumuzla barışmaq istəmirlər. Bu, özü özlüyündə erməni cəmiyyətində azərbaycanlılara qarşı mövcud olan nifrətin daha da şiddətləndirilməsinin ən bariz nümunəsidir. Məhz belə bir ab-havadə erməni dərslərində Xocalının işğalı minlərlə insanın faciəsi deyil, sadəcə və soyuqcanlıqla bir şəhərin alınması kimi təqdim olunur.